

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

29 юли 2019 година *

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси — Директива 2012/29/ЕС — Минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления — Членове 16 и 18 — Разпит на пострадалото лице от първоинстанционен наказателен състав — Промяна в съдебния състав — Нов разпит на пострадалото лице по искане на една от страните по делото — Харта на основните права на Европейския съюз — Членове 47 и 48 — Право на справедлив съдебен процес и право на защита — Принцип на непосредственост — Обхват — Право на пострадалото лице на защита в хода на наказателното производство“

По дело C-38/18

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Tribunale di Bari (Районен съд Бари, Италия) с акт от 10 октомври 2017 г., постъпил в Съда на 19 януари 2018 г., в рамките на наказателно производство срещу

Massimo Gambino,

Shpetim Hyka,

в присъствието на:

Procura della Repubblica presso il Tribunale di Bari,

Ernesto Lappostato,

Banca Carige SpA — Cassa di Risparmio di Genova e Imperia,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: J.-C. Bonichot, председател на състава, C. Toader, A. Rosas, L. Bay Larsen и M. Safjan (докладчик), съдии,

генерален адвокат: Y. Bot,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

* Език на производството: италиански.

като има предвид становищата, представени:

- за италианското правителство, от G. Palmieri, в качеството на представител, подпомагана от P. G. Marrone и D. Di Giorgio, avvocati dello Stato,
- за чешкото правителство, от A. Kasalická, J. Vlášil и M. Smolek, в качеството на представители,
- за германското правителство, първоначално от T. Henze, M. Hellmann и E. Lankenau, а впоследствие от M. Hellmann и E. Lankenau, в качеството на представители,
- за нидерландското правителство, от M.K. Bulterman и A. M. de Ree, в качеството на представители,
- за австрийското правителство, от G. Hesse, в качеството на представител,
- за Европейската комисия, от C. Cattabriga и S. Grünheid, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 14 март 2019 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на членове 16 и 18 и на член 20, буква б) от Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета (ОВ L 315, 2012 г., стр. 57).
- 2 Запитването е отправено в рамките на наказателно производство, образувано срещу г-н Massimo Gambino и г-н Shpetim Нука за пране на пари и за измама.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Съгласно съображения 11, 12, 20, 58 и 66 от Директива 2012/29
 - „(11) В настоящата директива се установяват минимални правила. Държавите членки могат да разширят правата, установени в настоящата директива, за да предоставят по-висока степен на защита.
 - (12) Правата, установени в настоящата директива, не засягат правата на извършителя на престъпление. Терминът „извършител на престъпление“ се отнася до лице, което е осъдено за престъпление. Терминът „извършител на престъпление“ се отнася до лице, което е осъдено за престъпление. За целите на настоящата директива обаче този термин се отнася и до заподозряно лице или обвиняем, преди евентуално установяване на вина или осъждане, и не накърнява презумпцията за невинност.

[...]

(20) Ролята на жертвите в наказателноправната система и обстоятелството дали те могат да участват активно в наказателното производство се различават между държавите членки в зависимост от националната система и се определят от един или повече от следните критерии: дали националната система предвижда правен статут като страна в наказателното производство; дали жертвата е правно задължена или от нея се изисква да участва активно в наказателното производство, например като свидетел; и/или дали съгласно националното право жертвата има право да участва активно в наказателното производство и се стреми към това, ако националната система не предвижда за жертвите правен статут на страна в наказателното производство. Държавите членки следва да определят кой от тези критерии се прилага за определяне на обхвата на установените в настоящата директива права, когато има позоваване на ролята на жертвата в съответната наказателноправна система.

[...]

(58) На жертвите, определени като уязвими по отношение на вторично и повторно виктимизиране, сплашване и отмъщение, следва да се предложат подходящи мерки за защита по време на наказателното производство. Конкретният характер на тези мерки следва да се определя чрез индивидуална оценка, като се вземе предвид желанието на жертвата. Обхватът на всяка подобна мярка следва да се определя, без да се засягат правото на защита и в съответствие с правилата за дискреционните правомощия на съда. Тревогите и опасенията на жертвите по отношение на производството следва да бъдат ключов фактор за определяне дали жертвата се нуждае от конкретна мярка за защита.

[...]

(66) Настоящата директива зачита основните права и съблюдава принципите, признати в Хартата на основните права на Европейски съюз. По-специално тя цели да утвърди правото на достойнство, живот, физическа и психическа неприкосновеност, свобода и сигурност, правото на зачитане на личния и семейния живот, правото на собственост, принципа на недискриминация, принципа на равенство между жените и мъжете, правата на детето, на възрастните хора и на хората с увреждания, както и правото на справедлив съдебен процес“.

4 Член 1 от тази директива, озаглавен „Цели“, гласи в параграф 1:

„Целта на настоящата директива е да се гарантира, че жертвите на престъпления получават подходяща информация, подкрепа и защита и могат да участват в наказателното производство.

Държавите членки гарантират, че жертвите са признати и третирани с уважение, тактичност, разбиране, професионализъм и по недискриминационен начин при всички контакти със службите за подкрепа на жертвите или за възстановително правосъдие и с всички компетентни органи, действащи в рамките на наказателното производство. Правата, установени в настоящата директива, се прилагат за жертвите без дискриминация, включително във връзка с правото им на пребиваване“.

5 Член 10 от посочената директива, озаглавен „Право на изслушване“, предвижда:

„1. Държавите членки гарантират, че жертвите могат да бъдат изслушвани в хода на наказателното производство и могат да представят доказателства. При изслушването на дете жертва надлежно се отчитат неговата възраст и зрялост.

2. Процесуалните правила, съгласно които жертвите могат да бъдат изслушвани в хода на наказателното производство и могат да представят доказателства, се определят от националното право“.

- 6 Член 16 от същата директива, озаглавен „Право на решение за обезщетение от извършителя на престъплението в хода на наказателното производство“, гласи:

„1. Държавите членки гарантират, че в хода на наказателното производство жертвите имат право да получат решение за обезщетение от извършителя на престъплението в рамките на разумен срок, освен ако в националното право не се предвижда това решение да бъде постановено в друго производство.

2. Държавите членки поощряват мерките, с които извършителите на престъпление се насърчават да обезщетят адекватно жертвите“.

- 7 Член 18 от Директива 2012/29, озаглавен „Право на защита“, гласи:

„Без да се засяга правото на защита, държавите членки гарантират наличието на мерки за защита на жертвите и членовете на тяхното семейство от вторично и повторно виктимизиране, сплашване и от отмъщение, включително срещу риска от емоционално или психическо страдание, или за защита на достойнството на жертвите по време на разпит и при даване на показания. При необходимост тези мерки включват също и установени в националното право процедури за физическа защита на жертвите и членовете на тяхното семейство“.

- 8 Член 20 от тази директива, озаглавен „Право на жертвите на защита в хода на разследването в наказателното производство“, гласи:

„Без да се засяга правото на защита и в съответствие с правилата за дискреционните правомощия на съда, държавите членки гарантират, че в хода на разследването в наказателното производство:

[...]

- б) броят на разпитите на жертвите е сведен до минимум, като разпитите се провеждат само доколкото това е абсолютно необходимо за целите на разследването в наказателното производство;

[...]“.

- 9 Член 22 от посочената директива, озаглавен „Индивидуална оценка на жертвите с цел установяване на специфичните им нужди от защита“, предвижда:

„1. Държавите членки гарантират, че жертвите получават навременна и индивидуална оценка в съответствие с националните процедури, за да се определят специфичните им нужди от защита и да се установи дали и до каква степен те ще се ползват от специални мерки в хода на наказателното производство съгласно предвиденото в членове 23 и 24, поради особената им уязвимост по отношение на вторично и повторно виктимизиране, сплашване и отмъщение.

2. При индивидуалната оценка се отчитат по-специално:

- а) личните характеристики на жертвата;
- б) видът или характерът на престъплението; и

в) обстоятелствата, при които е настъпила аварията.

3. В рамките на индивидуалната оценка особено внимание се обръща на жертви, на които е причинена значителна вреда поради тежестта на престъплението; на жертви на престъпление, подбудено от предразсъдъци или дискриминация, които могат да са свързани по-специално с личните характеристики на жертвите; на жертви, които се намират в отношения или зависимост от извършителя на престъплението, които ги правят особено уязвими. В това отношение се отчитат надлежно жертвите на тероризъм, организирана престъпност, трафик на хора, основано на пола насилие, насилие при близки взаимоотношения, сексуално насилие или експлоатация или престъпление от омраза и на жертвите с увреждания.

4. За целите на настоящата директива за децата жертви се счита, че имат специфични нужди от защита поради уязвимостта им към вторично и повторно виктимизиране, сплашване и отмъщение. За да се определи дали и до каква степен те биха могли да се ползват от специалните мерки, предвидени в членове 23 и 24, за децата жертви се прави индивидуална оценка съгласно предвиденото в параграф 1 от настоящия член.

5. Обхватът на индивидуалната оценка може да се адаптира в съответствие с тежестта на престъплението и степента на очевидните вреди, претърпени от жертвата.

6. Индивидуалните оценки се правят с активното участие на жертвите, като се вземат предвид техните желания, включително когато жертвите не желаят да се ползват от специалните мерки, предвидени в членове 23 и 24.

7. Когато елементите, които са в основата на индивидуалната оценка, са се променили значително, държавите членки гарантират, че тя се актуализира в хода на наказателното производство“.

10 Член 23 от същата директива, озаглавен „Право на защита на жертвите със специфични нужди от защита в хода на наказателното производство“, гласи:

„1. Без да се засяга правото на защита и в съответствие с правилата за дискреционните правомощия на съда, държавите членки гарантират, че жертвите със специфични нужди от защита, които се ползват от специални мерки в резултат на направената индивидуална оценка, предвидена в член 22, параграф 1, може да се ползват от мерките, предвидени в параграфи 2 и 3 от настоящия член. Специална мярка, предвидена в резултат на индивидуална оценка, не се предоставя, ако оперативните или практическите ограничения правят това невъзможно или ако спешно е необходимо жертвата да бъде разпитана и отсъствието на такъв разпит би могло да навреди на жертвата, на друго лице или на хода на производството.

2. В хода на разследването в наказателното производство за жертвите със специфични нужди от защита, установена в съответствие с член 22, параграф 1, се предоставят следните мерки:

- а) извършване на разпитите на жертвата в помещения, предназначени или адаптирани за тази цел;
- б) извършване на разпитите на жертвата от или посредством професионалисти, специално обучени за тази цел;
- в) извършване на всички разпити на жертвата от едни и същи лица, освен ако това не противоречи на доброто правораздаване;

г) извършване на всички разпити на жертви на сексуално насилие, на основано на пола насилие или на насилие при близки взаимоотношения, освен когато се провеждат от прокурор или съдия, от лице от същия пол като жертвата, ако жертвата желае това, в случай че това няма да засегне хода на наказателното производство.

3. За жертвите със специфични нужди от защита, установени в съответствие с член 22, параграф 1 в хода на съдебното производство, са налице следните мерки:

- а) мерки за избягване на визуалния контакт между жертвите и извършителите, включително при представянето на доказателства, които мерки се осъществяват с подходящи средства, включително чрез използването на комуникационни технологии;
- б) мерки, с които се гарантира, че жертвата може да бъде изслушана без физически да присъства в съдебната зала, по-специално чрез използването на подходящи комуникационни технологии;
- в) мерки, с които да се избегне ненужно разпитване на жертвата относно личния ѝ живот по въпроси, които не са свързани с извършеното престъпление; и
- г) мерки, които позволяват провеждането на заседание при закрити врати“.

Италианското право

- 11 Член 511 от Codice di procedura penale (Наказателно-процесуален кодекс), озаглавен „Разрешено прочитане“, гласи в параграфи 1 и 2:

„1. Съдът може да разпреди, включително служебно, прочитането, изцяло или отчасти, на документите по преписката за целите на съдебното заседание.

2. Разпорежда се прочитане на протокола от свидетелските показания само след разпит на свидетеля, освен в случай че такъв разпит не е проведен“.

- 12 Член 525 от Наказателно-процесуалния кодекс, озаглавен „Непосредственост при постановяване на решенията“, гласи в параграфи 1 и 2:

„1. Присъдата се постановява непосредствено след приключване на съдебното заседание.

2. Присъдата се постановява от същите съдии, които са участвали в съдебното заседание. Нарушението на тази разпоредба представлява основание за абсолютна недействителност. Ако възпрепятстваните титуляри на съдебния състав трябва да бъдат заменени от заместващи съдии, вече извършените процесуалните действия се запазват, освен ако не бъдат оттеглени изрично“.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

- 13 От акта за преюдициално запитване е видно, че срещу г-н Gambino и г-н Нука е образувано наказателно производство за пране на пари и измама по италианския наказателен кодекс пред Tribunale di Bari (Районен съд Бари).

- 14 От този акт е видно също, че съгласно обвинителния акт пострадалите от твърдяната измама лица са г-н Ernesto Lappostato и г-н Gianluca Menini. Г-н Lappostato се конституира като граждански ищец и иска г-н Gambino да бъде осъден да му плати обезщетение за вредите, които е претърпял в резултат на престъплението.
- 15 В съдебното заседание от 14 април 2015 г. г-н Lappostato и г-н Menini са разпитани в качеството на свидетели от тричленен съдебен състав на Tribunale di Bari (Районен съд Бари).
- 16 На 21 февруари 2017 г. е проведено ново съдебно заседание пред същия съдебен състав, който обаче е в променена формация поради прехвърлянето в друга юрисдикция на един от тримата съдии, участвали в съдебното заседание от 14 април 2015 г.
- 17 В съдебното заседание от 21 февруари 2017 г. защитникът на г-н Gambino отправя искане на основание членове 511 и 525 от Наказателно-процесуалния кодекс за нов разпит на всички свидетели, които вече са били разпитани към тази дата, и по-специално на пострадалите от твърдяната измама лица. В съдебното заседание от 10 октомври 2017 г. той отново отправя това искане.
- 18 Запитващата юрисдикция посочва, че член 525 от Наказателно-процесуалния кодекс установява принципа за непосредственост, който се състои не само в това да се гарантира, че присъдата ще бъде постановена веднага след приключване на съдебното заседание, но и че съдиите, които я постановяват, са същите, които са участвали в съдебното заседание. Последното изискване се основавало на идеята, че съдиите, които се произнасят по наказателната отговорност на обвиняемия, трябва да са същите, които са участвали в събирането на доказателствата.
- 19 Запитващата юрисдикция посочва, че изпитва съмнения относно съвместимостта с правото на Съюза на националната правна уредба, както е тълкувана от Corte suprema di cassazione (Върховен касационен съд, Италия), а именно че при възобновяване на съдебното заседание поради смяна на едноличен съдия или на член на съдебния състав, присъдата не може да се основе на свидетелските показания, събрани от първоначалния съдия или съдебен състав, само въз основа на прочитането на протокола, без да се проведе нов разпит на свидетеля, в случай че разпитът все още е възможен и е поискан от една от страните.
- 20 При тези обстоятелства, когато се разпорежи възобновяване на съдебното заседание поради промяна в съдебния състав и съдът допусне ново искане за събиране на гласни доказателства, протоколите от вече дадените свидетелски показания можели да се прочетат въз основа на член 511 от Наказателно-процесуалния кодекс само със съгласието на всички страни по делото.
- 21 Според запитващата юрисдикция подобно тълкуване дава възможност за извършване на злоупотреба от страна на защитата, която всъщност може да не даде съгласие съдът да прочете протоколите от вече дадените свидетелски показания и по този начин да наложи провеждането на нов разпит на пострадалото лице.
- 22 Така член 511, параграф 2 и член 525, параграф 2 от Наказателно-процесуалния кодекс, както са тълкувани в националната съдебна практика, не били в съответствие с Директива 2012/29, която задължава държавите членки да приемат правна уредба, която гарантира защитата на жертвите на престъпления в наказателното производство.
- 23 В това отношение запитващата юрисдикция посочва, че що се отнася до тълкуването на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета от 15 март 2001 година относно правното положение в наказателното производство на жертвите от престъпления (ОВ L 82, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 104), заменено с Директива 2012/29, в точка 56 от решение от 16 юни 2005 г., Pupino (C-105/03, EU:C:2005:386), Съдът е постановил, че реализирането на целите, преследвани от това рамково решение, изисква една национална

юрисдикция да може да използва специална процедура за особено уязвимите жертви, каквито са предвидените от правото на дадена държава членка специален способ за предварително събиране на доказателства и особения ред за даване на показания, ако процедурата най-добре отчита положението на тези жертви и се налага с цел да се избегне загубата на доказателствата, да се сведе до минимум повторението на разпитите и да се предотвратят вредоносните последици за посочените жертви от даването от тях на показания в открито заседание.

- 24 Според запитващата юрисдикция повторното снемане на показания от пострадалото лице противоречи на принципите, установени с това решение, тъй като прочитането на протоколите от първоначалните свидетелски показания, дадени в открито съдебно заседание пред безпристрастен съд при спазване на принципа на състезателност, не нарушавало по какъвто и да било начин правото на обвиняемия на справедлив съдебен процес.
- 25 Във всички случаи балансът между зачитането на достойнството на пострадалото лице и правото на обвиняемия на справедлив съдебен процес трябвало да е в съответствие с принципа на пропорционалност, както е предвиден в член 52 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“). Същевременно правото на справедлив съдебен процес, установено в член 6 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г. (наричана по-нататък „ЕКПЧ“) и в член 47 от Хартата, не можело да се използва като инструмент за извършването на злоупотреба с право.
- 26 Накрая, повторното снемане на свидетелски показания от пострадалото лице не само му причинявало допълнително психическо страдание, но и водело до излишно и скъпоструващо удължаване на наказателното производство в нарушение на изискването за разумна продължителност на производството.
- 27 При тези обстоятелства Tribunale di Bari (Районен съд Бари) решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Трябва ли членове 16 и 18 и член 20, буква б) от Директива [2012/29] да се тълкуват в смисъл, че не допускат пострадалото лице да бъде разпитано отново пред променен съдебен състав, когато съгласно член 511, параграф 2 във връзка с член 525, параграф 2 от Наказателно-процесуалния кодекс (съгласно последователно им тълкуване в практиката на върховните съдилища) една от страните по делото отказва да даде съгласие за прочитане на протоколите от показанията, дадени преди това от същото пострадало лице по същото дело пред друг съдебен състав при спазване на принципа на състезателност?“.

По преюдициалния въпрос

- 28 С въпроса си запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали членове 16 и 18 и член 20, буква б) от Директива 2012/29 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, съгласно която, когато пострадало от престъпление лице първоначално е било разпитано от съдебен състав на първоинстанционен наказателен съд и впоследствие този съдебен състав е бил променен, по принцип това лице трябва да бъде разпитано отново от новия съдебен състав, когато една от страните по делото не се съгласи новият съдебен състав да използва протокола от първия разпит на пострадалото лице.
- 29 Съгласно член 1, параграф 1, първа алинея от Директива 2012/29 тя има за цел да се гарантира, че жертвите на престъпления получават подходяща информация, подкрепа и защита и могат да участват в наказателното производство.

- 30 Най-напред трябва да се посочи, че член 20, буква б) от тази директива предвижда, че без да се засяга правото на защита и в съответствие с правилата за дискреционните правомощия на съда, държавите членки гарантират, че в хода на разследването в наказателното производство броят на разпитите на жертвите е сведен до минимум, като разпитите се провеждат само доколкото това е абсолютно необходимо за целите на „разследването в наказателното производство“.
- 31 В това отношение, както е видно от член 23, параграфи 2 и 3 от Директива 2012/29, тя прави разграничение между фазата на „разследването в наказателното производство“ и фазата на „съдебното производство“.
- 32 Освен това предложението за директива на Европейския парламент и на Съвета за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления (СОМ(2011) 275 окончателен), което стои в основата на Директива 2012/29, също предвижда, че държавите членки трябва да гарантират, че броят на разпитите е сведен до минимум и че те се извършват само доколкото това е абсолютно необходимо за провеждане на „разследването в наказателното производство“.
- 33 Така подготвителните работи по Директива 2012/29 потвърждават, че като се има предвид текстът на член 20, буква б) от тази директива, както е приет от законодателя на Европейския съюз, последният е избрал да ограничи приложното поле на тази разпоредба единствено до фазата на разследването в наказателното производство.
- 34 Както е видно от акта за преюдициално запитване обаче, евентуалният нов разпит на пострадалото лице в главното производство трябва да се проведе в съдебната фаза на наказателното производство, тъй като г-н Gambino е изправен пред нов съдебен състав.
- 35 При това положение член 20, буква б) от Директива 2012/29 не се прилага към спор като този в главното производство.
- 36 При всички положения, като предвижда, че държавите членки гарантират, че броят на разпитите е сведен до минимум, тази разпоредба не изисква пострадалото от престъпление лице да бъде разпитано само веднъж от съда.
- 37 Що се отнася до тълкуването на членове 16 и 18 от Директива 2012/29, трябва да се посочи, че в съображение 12 тази директива предвижда, че установените в нея права не засягат правата на извършителя на престъпление.
- 38 Съгласно член 47, втора алинея от Хартата всеки има право неговото дело да бъде гледано справедливо и публично в разумен срок от независим и безпристрастен съд, предварително създаден със закон, и всеки има възможността да бъде съветван, защитаван и представляван. Освен това член 48, параграф 2 от Хартата предвижда, че на всеки обвиняем се гарантира зачитане на правото на защита.
- 39 Доколкото Хартата съдържа права, съответстващи на права, гарантирани от ЕКПЧ, член 52, параграф 3 от Хартата има за цел да осигури необходимата последователност между правата по Хартата и съответстващите им права, гарантирани от ЕКПЧ, без това да засяга автономността на правото на Съюза и на Съда на Европейския съюз (вж. в този смисъл решение от 20 март 2018 г., *Menci*, C-524/15, EU:C:2018:197, т. 23). Съгласно разясненията относно Хартата на основните права (ОВ С 303, 2007 г., стр. 17) член 47, втора алинея от Хартата съответства на член 6, параграф 1 от ЕКПЧ, а съдържанието на член 48 от Хартата съвпада с член 6, точки 2 и 3 от ЕКПЧ. Следователно Съдът трябва да гарантира, че даденото от него тълкуване на член 47, втора алинея и на член 48 от Хартата осигурява такова ниво на защита, което се съобразява с нивото на защита, гарантирано от член 6 от ЕКПЧ, както е тълкуван от

Европейския съд по правата на човека (вж. по аналогия решение от 26 септември 2018 г., *Belastingdienst/Toeslagen* (Суспензивен ефект на въззивната жалба), C-175/17, EU:C:2018:776, т. 35 и цитираната съдебна практика).

- 40 В същия смисъл, що се отнася до Рамково решение 2001/220, заменено с Директива 2012/29, Съдът е постановил, че то трябва да се тълкува по такъв начин, че да бъдат спазени основните права, сред които трябва да бъде отбелязано по-специално правото на справедлив съдебен процес, както е закрепено в член 6 от ЕКПЧ и тълкувано от Европейския съд по правата на човека (решения от 16 юни 2005 г., *Rupino*, C-105/03, EU:C:2005:386, т. 59 и от 9 октомври 2008 г., *Katz*, C-404/07, EU:C:2008:553, т. 48).
- 41 В това отношение от практиката на Европейския съд по правата на човека следва, че принципите на справедлив съдебен процес изискват, когато е уместно, да се балансират интересите на защитата с тези на свидетелите или на пострадалите лица, призовани да дадат показания (ЕСПЧ, 26 март 1996 г., *Doorson c/y* Нидерландия, CE:ECHR:1996:0326JUD002052492, § 70 и ЕСПЧ, 5 октомври 2006 г., *Marcello Viola c/y* Италия, CE:ECHR:2006:1005JUD004510604, § 51).
- 42 В този контекст лицата, които трябва да вземат решение относно вината или невинността на обвиняемия, по принцип трябва лично да разпитат свидетелите и да оценят тяхната надеждност. Оценката на надеждността на свидетел е сложна задача, която по принцип не може да бъде изпълнена само като се прочетат неговите показания, така както са записани в протоколите от съдебното заседание (ЕСПЧ, 5 юли 2011 г., *Dan c/y* Молдова, CE:ECHR:2011:0705JUD000899907, § 33, ЕСПЧ, 29 юни 2017 г., *Loefice c/y* Италия, CE:ECHR:2017:0629JUD006344613, § 43).
- 43 Следователно един от важните елементи на справедливия съдебен наказателен процес е възможността обвиняемият да се срещне със свидетелите в присъствието на съдията, който в крайна сметка постановява решението. Този принцип на непосредственост е важна гаранция в наказателния процес, тъй като впечатленията на съдията относно поведението и надеждността на даден свидетел могат да имат сериозни последици за обвиняемия. Следователно в случай на промяна в съдебния състав след провеждане на разпит на важен свидетел по принцип трябва да се проведе нов разпит на този свидетел (ЕСПЧ, 9 март 2004 г., *Pitkänen c/y* Финландия, CE:ECHR:2004:0309JUD003050896, § 58 и ЕСПЧ, 18 март 2014 г., *Beraru c/y* Румъния, CE:ECHR:2014:0318JUD004010704, § 64).
- 44 Не може да се приеме обаче, че принципът на непосредственост е пречка за промяна в съдебния състав по време на съдебния процес. Могат да възникнат съвсем очевидни административни или процедурни проблеми, които да направят невъзможно по-нататъшното участие на даден съдия в съдебния процес. Могат да се вземат мерки, които да гарантират, че съдиите, които поемат делото, разбират добре представените в него доказателства и доводи, например като им бъдат предадени протоколите, когато надеждността на съответния свидетел не се оспорва, или като се организират нови пледоарии или нов разпит на важни свидетели пред новия съдебен състав (ЕСПЧ, 2 декември 2014 г., *Cusia c/y* Румъния, CE:ECHR:2014:1202JUD005315012, § 61 и ЕСПЧ, 6 декември 2016 г., *Škaro c/y* Хърватия, CE:ECHR:2016:1206JUD000696213, § 24).
- 45 Именно с оглед на тези съображения трябва да се отговори на въпроса относно членове 16 и 18 от Директива 2012/29.
- 46 В това отношение запитващата юрисдикция счита, че новият разпит на пострадалото лице поради промяна в съдебния състав противоречи на член 16 от тази директива, параграф 1 от който предвижда, че държавите членки гарантират, че в хода на наказателното производство

жертвите имат право да получат решение за обезщетение от извършителя на престъплението в рамките на разумен срок, освен ако в националното право не се предвижда това решение да бъде постановено в друго производство.

- 47 Така според запитващата юрисдикция национална правна уредба, съгласно която за непровеждането на нов разпит на пострадалото лице пред съдите от новия съдебен състав е необходимо съгласието на всички страни по делото, би осуетила своевременното поправяне на претърпените от пострадалото лице вреди, предвидено в член 16 от Директивата. По-конкретно тази юрисдикция счита, че разглежданата в главното производство национална правна уредба дава възможност за злоупотреба от страна на защитата, тъй като отказът на последната да даде съгласието си за прочитане на вече дадените от пострадалото лице свидетелски показания води до удължаване на продължителността на производството.
- 48 Трябва да се констатира обаче, че повторният разпит на пострадалото лице в случай на промяна в първоначално разпиталия го съдебен състав не означава сам по себе си, че решението за изплащане на обезщетение на това лице не може да бъде постановено в разумен срок.
- 49 Освен това, както посочва генералният адвокат в точка 128 от заключението си, правото, признато на пострадалото от престъпление лице в член 16 от Директива 2012/29, не може да засегне ефективното упражняване на признатите на обвиняемия процесуални права, посочени в точки 42 и 43 от настоящото решение, сред които принципът за непосредственост, в случай на промяна в съдебния състав, тъй като става дума за обстоятелство, което не е настъпило по негова вина.
- 50 Запитващата юрисдикция се позовава и на член 18 от Директива 2012/29, съгласно който, без да се засяга правото на защита, държавите членки гарантират наличието на мерки за защита на жертвите и членовете на тяхното семейство от вторично и повторно виктимизиране, сплашване и от отмъщение, включително срещу риска от емоционално или психическо страдание, или за защита на достойнството на жертвите по време на разпит и при даване на показания, като при необходимост тези мерки включват също и установени в националното право процедури за физическа защита на жертвите и членовете на тяхното семейство.
- 51 От текста на този член обаче не следва, че сред мерките, предназначени да защитят пострадалото от престъпление лице, законодателят на Съюза е предвидил, че това лице може да бъде разпитано само веднъж по време на съдебното производство.
- 52 Освен това член 18 от Директива 2012/29 предоставя на пострадалото лице право на закрила, „без да се засяга правото на защитата“. В същия смисъл в съображение 58 от посочената директива се посочва, че обхватът на подходящите мерки за защита по време на наказателното производство на жертвите, определени като уязвими по отношение на вторично и повторно виктимизиране, сплашване и отмъщение, трябва да се определя „без да се засяга правото на защита и в съответствие с правилата за дискреционните правомощия на съда“.
- 53 Както посочва генералният адвокат в точка 73 от заключението си, по този начин законодателят на Съюза е установил в Директива 2012/29 в полза на пострадалото лице права, чието упражняване не може да засегне правото на справедлив съдебен процес и правото на защита на обвиняемия, закрепени съответно в член 47, втора алинея и в член 48, параграф 2 от Хартата.
- 54 Следователно трябва да се констатира, че по принцип член 18 от Директива 2012/29 допуска, в случай на промяна в съдебния състав, пострадалото от престъпление лице да бъде разпитано отново от новия състав по искане на една от страните по делото.

- 55 Както обаче посочва генералният адвокат в точка 116 от заключението си, от практиката на Европейския съд по правата на човека следва, че за да се определи дали е възможно да се използва като доказателство протоколът от разпита на пострадало лице, държавите членки трябва да проверят дали разпитът на това лице може да е от решаващо значение за целите на постановяване на присъдата на обвиняемия и да представят солидни процесуални гаранции, че събирането на доказателства в рамките на наказателното производство не засяга справедливия съдебен процес по смисъла на член 47, втора алинея от Хартата и не нарушава правото на защита по смисъла на член 48, параграф 2 от нея.
- 56 Следователно запитващата юрисдикция трябва да провери дали в главното производство специални обстоятелства като посочените в предходната точка могат да обусловят непровеждането на нов разпит на пострадалото от разглежданото престъпление лице.
- 57 Трябва да се добави, че когато се вземе решение пострадалото лице да бъде разпитано от новия съдебен състав, член 22 от Директива 2012/29 изисква компетентните национални органи да направят индивидуална оценка на това лице, за да се установят специфичните му нужди от защита, и ако е необходимо, да се приложат защитните мерки, предвидени в членове 23 и 24 от тази директива.
- 58 Следователно запитващата юрисдикция трябва да провери дали пострадалото лице по главното производство не се нуждае от специфична защита в рамките на наказателното производство.
- 59 С оглед на изложените съображения на поставения въпрос трябва да се отговори, че членове 16 и 18 от Директива 2012/29 трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат национална правна уредба, съгласно която, когато пострадало от престъпление лице първоначално е било разпитано от съдебен състав на първоинстанционен наказателен съд и впоследствие този съдебен състав е бил променен, по принцип това лице трябва да бъде разпитано отново от новия съдебен състав, когато една от страните по делото не се съгласи новият съдебен състав да използва протокола от първия разпит на пострадалото лице.

По съдебните разноски

- 60 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

Членове 16 и 18 от Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат национална правна уредба, съгласно която, когато пострадало от престъпление лице първоначално е било разпитано от съдебен състав на първоинстанционен наказателен съд и впоследствие този съдебен състав е бил променен, по принцип това лице трябва да бъде разпитано отново от новия съдебен състав, когато една от страните по делото не се съгласи новият съдебен състав да използва протокола от първия разпит на пострадалото лице.

Подписи